

چالش‌های حقوقی کشورهای ثالث برای ورود به بازار گاز اتحادیه اروپا (مطالعه موردی ایران)

(مقاله علمی-پژوهشی)

هادی قنبری بناب*

محمد مهدی حاجیان**

عباس کاظمی نجف‌آبادی***

علی امامی میبیدی****

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۴/۱۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۲۱

چکیده

یکی از مسائل مهم در زمینه صادرات گاز از طریق خط لوله به اتحادیه اروپا، شناخت بازار و قوانین و مقررات موجود در این اتحادیه و نیز الزامات کشورها در مواجهه با این مقررات است. در مقاله حاضر قوانین، مقررات و دستورالعمل‌های حقوقی موجود در خصوص بازار گاز اتحادیه اروپا و سپس قوانینی که در ایران درباره موضوع صادرات گاز وجود دارد، تجزیه و تحلیل شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد بسته سوم حقوقی گاز اتحادیه اروپا پایه و اساس موضوعات حقوقی و قراردادی بازار گاز این اتحادیه را شکل داده که در جهت تحقق قوانین مندرج در این بسته، دستورالعمل‌های حقوقی مختلفی از جمله دستورالعمل تفکیک مالکیت، دسترسی طرف‌های ثالث به تسهیلات و امکانات ذخیره‌سازی گاز و دستورالعمل نهادهای نظارتی وجود دارد. قوانین مربوط به حق دسترسی طرف ثالث به شبکه، تنظیم تعرفه، تفکیک مالکیت و شفافیت کاملاً در خصوص خطوط لوله بین اتحادیه اروپا و کشورهای ثالث از جمله ایران برای خطوط موجود و آینده تا مرزهای اتحادیه اروپا از جمله آب‌های سرزمینی و مناطق اقتصادی انحصاری اعمال می‌شود؛ پیشنهاد می‌شود کشورهای ثالث در صورت مغایرت قوانین و دستورالعمل‌های حقوقی داخلی خود با سه قانون فوق‌الذکر، در خصوص بازنگری و اصلاح قوانین اقدام کنند.

کلید واژگان:

بسته سوم حقوقی گاز، دستورالعمل‌های حقوقی، تفکیک مالکیت، تعرفه، دسترسی به شبکه، پیشنهاد اصلاحی کمیسیون.

* دانشجوی دکتری مدیریت قراردادهای بین‌المللی نفت و گاز، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبایی (نویسنده مسئول)

h.ghanbari@atu.ac.ir

** استادیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبایی

mahdihajian@yahoo.com

*** استادیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبایی

abaskazemi@gmail.com

**** استاد دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبایی

emami@atu.ac.ir

مقدمه

مصرف گاز طبیعی به دلایل فراوانی از جمله پراکندگی توزیع آن در جهان، اندک بودن هزینه‌های استخراج، مشاهده‌پذیر بودن قیمت آن با سایر انواع انرژی با توجه به ارزش حرارتی آن، ایجاد آلاینده‌های زیست‌محیطی کمتر در مقایسه با سایر سوخت‌های فسیلی به‌طور چشمگیری در حال افزایش است.^۱

گاز طبیعی بعد از نفت خام و زغال‌سنگ پرمصرف‌ترین انرژی در سطح جهان است و سهم این شق از انرژی به ۲۴٪ در سال ۲۰۱۸ افزایش پیدا کرد و میزان مصرف و تولید جهانی آن با رشد بیش از ۵٪ در همان سال رونق چشمگیری را شاهد بود که این روند رشد مصرف و تولید طی سی سال گذشته بی‌سابقه بوده است. جمهوری اسلامی ایران با موقعیت ژئوپولیتیک و ژئواستراتژیک خاص خود در منطقه جنوب غرب آسیا، به‌ویژه در خلیج فارس و دریای عمان دارای نقش بسیار مهم و تأثیرگذاری در صنایع نفت و گاز جهان است. بر اساس آخرین برآوردهای صورت‌گرفته در سال ۲۰۱۸، ایران با برخورداری از ۳۱/۹ تریلیون مترمکعب ذخایر اثبات‌شده گاز، پس از روسیه (۳۸/۹ تریلیون مترمکعب) در جایگاه دوم کشورهای دارنده گاز طبیعی جهان قرار گرفته است.^۲

بر اساس گزارش بی پی (۲۰۱۹) میزان رشد مصرف انرژی گاز طبیعی سریع‌تر از نفت و زغال‌سنگ است و با سبقت گرفتن از زغال‌سنگ به دومین منبع انرژی جهانی تبدیل خواهد شد و سهم آن از انرژی اولیه از ۲۴٪ کنونی به حدود ۲۸٪ تا سال ۲۰۴۰ خواهد رسید. میزان مصرف گاز اروپا در سال ۲۰۰۸ برابر با ۶۲۵/۶ تریلیون مترمکعب و در سال ۲۰۱۸ برابر با ۵۴۹ تریلیون مترمکعب بوده است که بیانگر کاهش یک درصدی میزان مصرف گاز طبیعی در اروپا در بازه زمانی ده‌ساله است. میزان مصرف گاز طبیعی در اروپا در سال ۲۰۱۸

۱. جعفرزاده، امیر؛ شاکری، عباس؛ مؤمنی، فرشاد؛ عبدلی، قهرمان؛ تحلیل همکاری میان ایران و ترکمنستان در صادرات گاز به اروپا از طریق خط لوله نوباکو: چارچوب نظریه بازی همکارانه، پژوهش‌نامه اقتصاد انرژی ایران، شماره ۱۲، پاییز ۱۳۹۳، ص ۱۱۷.

2. <https://www.energycentral.com/c/ec/gas-directive-and-its-application-eu-third-country-pipelines>, 16 Nov. 2019.

نسبت به سال ۲۰۱۷ (در حدود ۵۶۰/۴ تریلیون مترمکعب) به میزان ۲/۱٪ کاهش نشان می‌دهد.^۱

بیشتر پیش‌بینی‌های مربوط به دهه آینده به دلیل کاهش تولید گاز داخلی اتحادیه اروپا، تقاضای چشمگیری برای گاز و افزایش احتمالی واردات خط لوله و ال.ان.جی در اروپا را پیش‌بینی می‌کند. در این بازه زمانی، تغییر سوخت نیروگاه‌های کشورهای عضو اتحادیه اروپا از زغال سنگ به گاز طبیعی می‌تواند گزینه‌ای برای کربن‌زدایی بخش نیروگاهی این کشورها باشد که به‌طور گسترده‌ای به زغال سنگ وابسته است. مثلاً در آلمان، با توجه به برنامه‌ریزی‌های صورت گرفته جهت کاهش مصرف زغال سنگ در بخش نیروگاهی در سال ۲۰۳۰ به نصف میزان مصرف فعلی، انتظار می‌رود گاز طبیعی سهم خود را در بخش برق تا سال ۲۰۳۰ افزایش دهد.^۲

با توجه به نیاز روزافزون کشورها به گاز طبیعی به‌مثابه سوختی پاک و نیز ضرورت امنیت عرضه این منبع انرژی به کشورهای مصرف‌کننده آن، این امر بیش‌ازپیش مورد توجه کشورهای مختلف به‌خصوص کشورهای توسعه‌یافته قرار گرفته است.^۳ اتحادیه اروپا هم‌اکنون بزرگ‌ترین واردکننده انرژی در جهان است و بر اساس پیش‌بینی‌های به‌عمل آمده وابستگی این اتحادیه به واردات نفت خام و گاز طبیعی به شکل مداوم رو به افزایش است.^۴ اروپا بیشتر نفت و گاز مورد نیاز خود را از روسیه، آفریقای شمالی و سپس خلیج فارس تأمین می‌کند.^۵ در نتیجه، وابستگی اروپا به انرژی روسیه، امنیت انرژی این منطقه را با چالش‌های جدی روبه‌رو کرده است و با توجه به تقاضای فزاینده انرژی در اروپا در آینده، مشکل امنیت انرژی در این منطقه شدت خواهد

1. IEA, (2019), international Energy Agency, www.iea.org/weo

2. Agora Energiewende (2018) - Agora Energiewende (2018) 'Energiewende2030: The Big Picture. Megatrends, Targets, Strategies and a 10-Point Agenda for the Second Phase of Germany's Energy Transition' https://www.agora-energiewende.de/fileadmin2/Projekte/2017/Big_Picture/134_Big-Picture_EN_WEB.pdf

۳. جعفرزاده، امید، «سیاست‌های بهینه صادرات گاز در بازار گاز اروپا- آسیا با توجه به خط لوله صلح با رویکرد تئوری بازی‌ها»، پایان‌نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۸۹.

۴. سعیده، وثوقی و همکاران، **راهبرد متقابل انرژی در روابط روسیه و اتحادیه اروپا**، فصلنامه مطالعات اوراسیای مرکزی و قفقاز، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۴.

۵. امیری، علی؛ کرمی، افشین؛ **تحلیل روابط سیاسی ایران و روسیه در عرصه بازار گاز اروپا**، مطالعات اوراسیای مرکزی، بهار و تابستان ۱۳۹۶، ص ۱۸.

یافت. با نگاهی به آسیب‌پذیری اتحادیه اروپا به دلیل اتکا بر روسیه در جایگاه تأمین‌کننده مسلط گاز، این اتحادیه متوجه لزوم پرداختن جدی به مسئله متنوع‌سازی ورودی‌های انرژی شده است.^۱ بنابراین، اتحادیه اروپا نه تنها از لحاظ زیست‌محیطی به دنبال بهره‌گیری از سوخت پاک همچون گاز طبیعی جهت کاهش میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای است، بلکه به منظور فراهم کردن امنیت انرژی به دنبال متنوع‌سازی انرژی است. از آنجا که کشور ایران یکی از عمده ذخایر گازی در سطح دنیا را دارد، برنامه‌ریزی صحیح در جهت صادرات گاز امری اساسی به نظر می‌رسد. در مقوله صادرات گاز ج.ا.ایران به اتحادیه اروپا عوامل متعدد اقتصادی، سیاسی، حقوقی، جغرافیایی و ... مطرح است؛ لیکن در این پژوهش صرفاً جنبه‌ها و چارچوب‌های حقوقی بحث و بررسی می‌شود.

اتحادیه اروپا همواره به دنبال آزادسازی بازار گاز و فراهم کردن شرایط رقابتی برابر برای تمام کشورهای عضو بوده است. در این راستا و به منظور تحقق اهداف اتحادیه در خصوص موارد مذکور سه بسته و چارچوب حقوقی در سال‌های ۱۹۹۰، ۲۰۰۳ و ۲۰۰۹ تدوین و به کشورهای عضو ابلاغ کرد.

جدیدترین قانون بازار اتحادیه اروپا تحت عنوان «بسته سوم» به منظور بهبود عملکرد بازار انرژی داخلی و برطرف کردن مشکلات ساختاری، ایجاد بازار رقابتی و آزاد کردن و فراهم ساختن شرایط برابر برای تمام کشورهای عضو در سال ۲۰۰۹ به تصویب رسید و در سال ۲۰۱۹ اصلاح شد. جدایی تأمین‌کنندگان و تولیدکنندگان گاز از بهره‌برداران شبکه، تقویت استقلال ناظران، تأسیس آژانس همکاری بین ناظران انرژی، همکاری بین اپراتورهای سیستم انتقال گاز طبیعی در خصوص عبور از مرز و افزایش شفافیت در بازارهای خرده‌فروشی، عمده مقوله‌های مطرح در این بسته حقوقی است که برای هر یک از موارد مذکور ساختار و چارچوب حقوقی خاصی طراحی شده و نوع ارتباطات و تعامل هر یک از عوامل دخیل در بازار گاز اروپا تبیین شده است.^۲

۱. سازمند، بهاره؛ شمس، سعیده، جایگاه منابع انرژی دریای خزر در راهبرد آسیای مرکزی و قفقازی اتحادیه اروپا، فصلنامه مطالعات اوراسیای مرکزی و قفقاز، شماره ۲، پاییز و زمستان ۱۳۹۴.
 2. Commission Staff Working Document Ownership Unbundling, the Commission's practice in assessing the presence of a Conflict of Interests including in case of financial investors, European Commission, Brussels, 8.5.2013.

در تحقیق حاضر، پس از بررسی بسته سوم حقوقی بازار گاز اتحادیه اروپا و کلیه قوانین، مقررات و دستورالعمل‌های حقوقی مرتبط با تجارت گاز در اتحادیه اروپا از جمله قانون اتحادیه اروپا در خصوص شرایط دسترسی به شبکه انتقال گاز طبیعی (۲۰۰۹/۷۱۵)، قانون اتحادیه اروپا در خصوص توازن گاز در شبکه‌های انتقال (۲۰۱۴/۳۱۲)، قانون اتحادیه اروپا در خصوص تخصیص سازوکارهای تخصیص ظرفیت در سیستم‌های انتقال گاز (۲۰۱۷/۴۵۹)، قانون اتحادیه اروپا در خصوص ایجاد آژانس همکاری‌های ناظران انرژی (۲۰۰۹/۷۱۳)، مقررات اتحادیه اروپا در خصوص اقدامات لازم درباره امنیت عرضه گاز (۲۰۱۰/۹۹۴)، قانون اتحادیه اروپا در خصوص تدوین ساختار تعرفه هماهنگ (۲۰۱۷/۴۶۰)، قانون اتحادیه اروپا در خصوص ایجاد کد شبکه درباره قوانین تبادل داده و نهایتاً اصلاحیه بسته سوم حقوقی گاز اتحادیه اروپا (۲۰۱۹/۶۹۲) بررسی الزامات مرتبط با صادرات گاز از کشورهای ثالث به بازار گاز آن اتحادیه استخراج شده است.

در تحقیق حاضر، به دنبال پاسخ‌گویی به سؤالات زیر هستیم:

۱. الزامات حقوقی ورود ایران به بازار گاز اتحادیه اروپا کدام‌اند؟
۲. قوانین و مقررات اتحادیه اروپا چه شرایطی را جهت ورود به بازار گاز این اتحادیه لازم می‌داند؟
۳. چه قوانین و مقرراتی در ایران در جهت صدور گاز به سایر کشورها وجود دارد؟

۱. قوانین و مقررات اتحادیه اروپا

۱.۱. بسته حقوقی گاز

بسته حقوقی سوم بازار انرژی اتحادیه اروپا با هدف بهبود عملکرد بازار انرژی داخلی و برطرف کردن مشکلات ساختاری موجود تهیه شده است. این بسته مواردی از جمله تفکیک و جدایی عرضه‌کنندگان انرژی از بهره‌برداران انرژی، تقویت استقلال ناظران، ایجاد آژانس همکاری‌های ناظران انرژی، همکاری‌های فرامرزی بین اپراتورهای سیستم انتقال و ایجاد شبکه‌هایی در اروپا برای اپراتورهای سیستم انتقال را مدنظر قرار داده است:

۱.۱.۱. جدایی عرضه‌کنندگان انرژی از بهره‌برداران شبکه

این ماده به معنای جدا بودن تأمین‌کنندگان انرژی از بهره‌برداری از شبکه انتقال انرژی است. در صورتی که شرکتی در بهره‌برداری از شبکه انتقال انرژی فعالیت کند و هم‌زمان تولیدکننده یا

فروشنده انرژی نیز باشد، ممکن است انگیزه‌ای جهت ایجاد مانع در دسترسی رقابتی به زیربنا بیاید که نتیجه آن جلوگیری از رقابت عادلانه در بازار و افزایش قیمت برای مصرف‌کنندگان است. بر اساس بسته سوم حقوقی اتحادیه اروپا جدایی عرضه از بهره‌برداری از شبکه انتقال با توجه به ترجیح هر یک از کشورهای عضو به یکی از سه روش زیر باید محقق شود:

- جدایی مالکیت^۱: تمام شرکت‌های یکپارچه انرژی، شبکه‌های انتقال گاز خود را بفروشند. در این حالت، هیچ شرکت تولیدکننده و عرضه‌کننده گاز طبیعی حق در اختیار داشتن سهم چشمگیر یا دخالت در بهره‌برداری از سیستم انتقال گاز را ندارد.
- بهره‌بردار یا اپراتور سیستم مستقل^۲: شرکت‌های عرضه‌کننده انرژی ممکن است به طور رسمی هنوز مالک گاز طبیعی باشند. لیکن باید تمام فعالیت‌های مرتبط با بهره‌برداری، نگهداری و سرمایه‌گذاری در شبکه را به شرکت مستقل دیگری واگذار کنند.
- اپراتور سیستم انتقال مستقل^۳: شرکت‌های عرضه‌کننده انرژی می‌توانند مالک و همچنان اپراتور گاز باشند. لیکن باید این فعالیت‌ها را از طریق شرکت‌های تابعه انجام دهند. تمام تصمیمات مهم باید مستقل از شرکت مادر اتخاذ شود.

کمیسیون اتحادیه اروپا جهت تحقق مدل‌های مختلف جدایی عرضه از بهره‌برداری شبکه دستورالعمل‌هایی را تدوین کرده است:

۱.۱.۲. جدایی مالکیت

قوانین مربوط به تفکیک جدایی مالکیت در ماده ۹ بسته حقوقی گاز بیان شده است. بر اساس ماده ۹(۱)(b)(i) بسته حقوقی گاز یک فرد نمی‌تواند فعالیت‌های تولید یا عرضه گاز را کنترل و هم‌زمان در سیستم انتقال یا بهره‌برداری سیستم انتقال گاز کنترل یا اعمال نفوذ کند. علاوه بر این، طبق ماده ۹(۱)(b)(ii) بسته حقوقی گاز یک فرد نمی‌تواند یک اپراتور سیستم انتقال یا یک سیستم انتقال را هم‌زمان با فعالیت‌های تولید یا عرضه کنترل کند.

مفهوم «کنترل» باید از مقررات شورای اتحادیه اروپا (EC) No 139/2004 به تاریخ ۲۰ ژانویه ۲۰۰۴ گرفته و تفسیر شود. طبق ماده ۳ (۲) EC کنترل، شامل حقوق، قراردادهای هر

1. Ownership Unbundling(OU)
2. Independent System Operator(ISO)
3. Independent Transmission System Operator (ITO)

وسيله‌ای ديگرى مى‌شود كه به‌طور جداگانه يا تركيبى، با توجه به ملاحظات حقوقى يا قانونى و اعمال نفوذ در فعاليت‌هاى شركت شكل مى‌گيرد.

ماده (۲) ۹ بسته حقوقى گاز بيان مى‌كند كه استفاده از «هر حق» شامل موارد زير است: (۱) استفاده از حق رأى؛ (۲) اختيار تعيين اعضاى هيئت نظارت، هيئت‌مديره يا كننده‌هاى قانونى شركت و (۳) در اختيار داشتن اكثريت سهام. با وجود اين، ماده (۲) ۹ از داشتن حقوق مالى صرفاً منفعلانه مربوط به سهام جزئى، يعنى حق دريافت سود سهام بدون هيچ‌گونه حق رأى يا حقوق انتصابى متصل به آن‌ها را مستثنا نمى‌كند.

ماده (d) و (c)(۱)(۹) بسته حقوقى گاز دو الزام اضافى را ارائه مى‌دهد: طبق بند (ج) همان شخص حق انتخاب اعضاى هيئت نظارت، هيئت‌مديره يا كندگى قانونى شركت اپراتور سيستم انتقال يا يك سيستم انتقال و به‌طور مستقيم يا غيرمستقيم كنترل يا هرگونه حق توليد يا فعاليت‌هاى عرضه را ندارد. در بند (د) موضوع اختلاف منافع اعضاى هيئت‌مديره با ممنوعيت عضويت يك شخص از عضويت در هيئت‌مديره هر يك از شركت‌هاى اپراتور سيستم انتقال و توليدكننده يا تأمين‌كننده بيان شده است.^۱

۱.۱.۳. اپراتور سيستم مستقل

بر اساس مفاد (۱) ۱۴ و ۳ بسته حقوقى گاز، شركت مستقل بهره‌بردار از شبكه از سوى مالكان سيستم انتقال گاز پيشنهاد مى‌شود و به‌وسيله کشور عضو اتحاديه اروپا و بر اساس شرايطى كه مقام نظارتى معين مى‌كند، انتخاب، تأييد و گواهى مى‌شود و نهايتاً كميسيون اروپا آن را تصويب مى‌كند.

به‌منزله بخشى از فرايند گواهى، بر اساس ماده ۱۴ نهاد نظارتى بايد از تحقق شرايط زير اطمينان حاصل كند:

- كانديد اپراتور شبكه بايد قوانين جدائى مالكيت در بسته حقوقى را پذيرد.
- كانديد اپراتور شبكه اظهار كند كه بر اساس ماده ۱۳ بسته حقوقى در خصوص مسائل فاينانس، فنى، فزيكى و تأمين نيروى انسانى جهت انجام دادن كارها خودمختار است.

1. Commission Staff Working Document Ownership Unbundling, the Commission's practice in assessing the presence of a Conflict of Interests including in case of financial investors, official journal of the EU, SWD(2013) 177 final, 2013.

- کاندید اپراتور شبکه با پذیرش طرح توسعه ده‌ساله شبکه که مقام نظارتی، مانیتور (کنترل) می‌کند، تعیین شده است.
- مالک شبکه انتقال بیان می‌کند که توانمندی آن با تعهدات اعلام‌شده مطابقت دارد.
- فرایند کلی گواهی در ماده ۱۰ بسته حقوقی گاز ذکر شده است. در صورتی که تصدیق یا گواهی برای اپراتور سیستم مستقل که به دست شخصی خارج از کشور عضو اتحادیه کنترل می‌شود، علاوه بر رعایت شرایط مندرج در ماده ۱۴ بسته حقوقی گاز، رعایت فرایند گواهی مربوط به کشور ثالث که در ماده ۱۱ بسته حقوقی بیان شده نیز لازم است.
- از لحاظ کاری، اپراتور سیستم مستقل به‌مثابه یک اپراتور سیستم انتقال است؛ لذا باید تمام تعهدات مربوط به اپراتورهای سیستم انتقال را که در بسته حقوقی گاز بیان شده است، بپذیرد. این بدین معنا است که هر اپراتور سیستم مستقل، مسئول اعطا و مدیریت دسترسی طرف ثالث به شبکه از جمله جمع‌آوری هزینه‌های دسترسی، هزینه‌های تراکم و پرداخت‌های مربوط به سازوکار جبران بین اپراتورهای سیستم انتقال با توجه به مقررات بسته حقوقی است. اپراتور سیستم مستقل همچنین مسئول بهره‌برداری، تعمیر و نگهداری و توسعه سیستم انتقال گاز است. مالک سیستم انتقال گاز مسئولیتی در قبال اعطا و مدیریت دسترسی طرف ثالث ندارد و از لحاظ سرمایه‌گذاری نیز اپراتور سیستم مستقل دارای مسئولیت تمام و کمال جهت تضمین توانایی بلندمدت سیستم انتقال برای برآورده کردن تقاضاهای معقول از طریق برنامه‌های سرمایه‌گذاری است. در بسته حقوقی گاز آمده که در زمان توسعه سیستم انتقال، اپراتور سیستم مستقل مسئول برنامه‌ریزی از جمله تحصیل اختیار لازم برای ساخت زیربنای جدید است و مالک سیستم انتقال مسئولیت و امتیازی از لحاظ برنامه‌ریزی سرمایه‌گذاری ندارد.

۱.۱.۴. اپراتور انتقال مستقل

در صورتی که در زمان لازم‌الاجرا شدن بسته حقوقی سوم گاز از تاریخ ۳ سپتامبر ۲۰۰۹، سیستم انتقال متعلق به شرکت عمودی ادغام‌شده باشد، کشور عضو مربوطه ممکن است تصمیم بگیرد که قوانین جدایی مالکیت را به کار نگیرد، ولی ممکن است یک اپراتور انتقال مستقل بر اساس قوانین مندرج در بسته حقوقی ایجاد کند.

در زمان لازم‌الاجرا شدن بسته حقوقی در صورتی که سیستم انتقال متعلق به شرکت عمودی ادغام شده نباشد، قانون جدایی مالکیت حاکم خواهد بود و مدل اپراتور انتقال مستقل در چنین مواردی به کار گرفته نمی‌شود. تحت مدل اپراتور انتقال مستقل، اپراتور سیستم انتقال به‌مثابه بخشی از شرکت عمودی ادغام شده قرار می‌گیرد. با وجود این، قوانین مفصلی جهت اطمینان از جدایی مؤثر ارائه شده است. مفاد اصلی مدل اپراتور انتقال مستقل در مواد ۲۳-۱۷ بسته حقوقی گاز ذکر شده است.

اپراتور انتقال مستقل باید خودمختار باشد. در ماده (۱) ۱۷ بسته حقوقی به‌روشنی بیان شده است که اپراتور انتقال مستقل باید از لحاظ مالی، فنی، فیزیکی، نیروی انسانی لازم جهت انجام تعهدات مجهز باشد. فعالیت‌های انتقال گاز در ماده (۲) ۱۷ بسته حقوقی گاز توصیف شده است. علاوه بر آن، در ماده ۱۳ بسته حقوقی گاز نیز تمام فعالیت‌های اپراتور سیستم انتقال بیان شده است. بسته حقوقی، تعهدات کلی در جهت خودمختار بودن اپراتور انتقال مستقل ارائه می‌کند. در خصوص دارایی‌ها، ماده (۱) ۱۷ بسته حقوقی بیان می‌کند که اپراتور انتقال مستقل باید مالکیت دارایی‌ها را داشته باشد. این تعهد نه تنها شامل شبکه، بلکه شامل سایر دارایی‌های لازم جهت انجام فعالیت انتقال گاز است.

اپراتور انتقال مستقل اجازه انتقال بخشی از مسئولیت‌های خود در خصوص انتقال گاز را به غیر ندارد؛ یعنی انتقال بخشی از فعالیت‌ها و مسئولیت‌ها به اپراتورهای انتقال مستقل دیگر (مثلاً مسئولیت بهره‌برداری از سیستم به یک اپراتور انتقال مستقل و نگهداری به اپراتور انتقال مستقل دیگر و ...) امکان‌پذیر نیست. بر اساس ماده (g) ۱۷(۲) بسته حقوقی گاز، اپراتور انتقال مستقل اجازه تشکیل جوینت وینچر از جمله با یک یا تعدادی از اپراتورهای سیستم انتقال در جهت نیل به هدف ایجاد بازار منطقه‌ای و تسهیل فرایند آزادسازی بازار را دارد.^۱

۱.۱.۵. تصدیق اپراتورهای سیستم انتقال گاز اتحادیه اروپا

طبق ماده ۱۰ بسته حقوقی گاز ۷۳/۲۰۰۹ / EC2 و ماده ۳ مقررات گاز ۲۰۰۹/۷۱۵، اپراتور سیستم انتقال گاز تنها می‌تواند پس از طی فرایند تصدیق فعالیت خود را آغاز کند. فرایند تصدیق

1. The Unbundling Regime, Interpretative Note on Directive 2009/73/EC concerning common rules for the internal market in natural gas, official journal of the EU, 2010.

بر اساس مواد مذکور برای تمام اپراتورهای سیستم انتقال در مرحله اولیه آغاز فعالیت و در هر زمانی جهت ارزیابی مجدد اپراتورهای سیستم انتقال استفاده می‌شود.

هدف فرایند تصدیق این است که آیا متقاضی اپراتور سیستم انتقال با مقررات تفکیک یا جدایی مندرج در بسته حقوقی ماده (۲) ۱۰ یا ماده ۱۱ و ماده ۹ مطابقت دارد. ارجاع به ماده ۹ بدین معنا است که در جریان فرایند تصدیق باید مشخص شود کدام فرد یا افراد در کنترل اپراتور سیستم انتقال متقاضی فعالیت می‌کنند و اینکه آیا مقررات قانونی در خصوص وظایف اپراتور سیستم انتقال بسته به مدل جدایی، مورد توجه قرار گرفته است.

این دستورالعمل نیازمند مقام نظارتی ملی برای تصمیم‌گیری اولیه جهت تصدیق و گواهی ظرف چهار ماه پس از اعلان از سوی اپراتور سیستم انتقال است؛ سپس مقام نظارتی ملی طبق ماده (۳) ۱۰ بسته حقوقی گاز باید بدون تأخیر تصمیم اولیه و همچنین تمام اطلاعات مربوط به این تصمیم را جهت بررسی به کمیسیون ارسال کند. هنگامی که کمیسیون نظر خود را اعلام کرد، این دستورالعمل‌ها مقام نظارتی ملی را ملزم می‌سازد تا در تصمیم‌گیری در خصوص تصدیق، نظر کمیسیون را مدنظر قرار دهد.

بر اساس این دستورالعمل، کمیسیون باید ظرف دو ماه از زمان دریافت تصمیم اولیه، دیدگاه‌های خود را به مقام نظارتی ملی اعلام کند. کمیسیون ممکن است نظر آژانس همکاری‌های ناظران انرژی را در خصوص تصمیم اولیه درخواست کند که در این صورت، مهلت زمانی تا دو ماه دیگر تمدیدپذیر است. در صورت اعلام نکردن نظر ظرف دو ماه از سوی کمیسیون، تصمیم اولیه اتخاذ شده به منزله تصمیم تأیید شده کمیسیون تصمیم نهایی خواهد بود.

بر اساس ماده (۱۰) ۹ بسته حقوقی گاز، کمیسیون پس از دریافت تصمیم اولیه، به‌جای صدور نظر، تصمیم‌گیری مربوط به صدور گواهی‌نامه را تصویب می‌کند. در این صورت، مقام نظارتی ملی باید تصمیم کمیسیون در خصوص تصدیق را بپذیرد.^۱

1. Commission staff working paper on certification of Transmission System Operators of networks for natural gas in the European Union, SEC(2011) 1095 final, official journal of the EU, 2011.

۱.۱.۶. نهادهای نظارتی^۱

بازار انرژی رقابتی نمی‌تواند بدون حضور ناظران مستقل که از اجرای قوانین اطمینان حاصل کنند، شکل بگیرد. در بسته حقوقی سوم، در الزامات ناظران ملی تغییراتی به شرح زیر حاصل شده است:

ناظران باید از منافع صنعت و دولت مستقل باشند و هویت حقوقی و بودجه مستقل خود را داشته باشند. دولت‌های ملی نیز باید منابع کافی را برای انجام عملیات ناظران تأمین کنند. ناظران می‌توانند تصمیمات تعهدآوری را در قبال شرکت‌ها صادر کنند و برای شرکت‌هایی که به تعهدات قانونی خود عمل نمی‌کنند، مجازاتی را در نظر بگیرند. اپراتورهای شبکه گاز و تأمین‌کنندگان انرژی باید داده‌های صحیح به ناظران ارائه کنند. ناظران کشورهای مختلف اتحادیه اروپا باید با یکدیگر در جهت ترویج رقابت، بازار آزاد و سیستم شبکه انرژی کارآمد و مطمئن همکاری کنند.

بسته حقوقی سوم گاز اتحادیه اروپا قوانین جدیدی را در خصوص مقامات نظارتی ملی ارائه کرده است. ماده ۳۹ بسته حقوقی گاز، استقلال مقامات نظارتی را افزایش داده و مفاد ۴۰ و ۴۱ اهداف، وظایف و اختیارات جدیدی را برای مقامات نظارتی ملی در نظر گرفته است. بر اساس ماده (۱) ۳۹ بسته حقوقی گاز «هر کشور عضو، یک مقام نظارتی را در سطح ملی تعیین می‌کند». واضح است که طبق قوانین جدید تمام مأموریت‌ها و وظایف ذکر شده در قوانین بسته حقوقی و مقررات گاز باید به یک مقام نظارتی ملی واگذار شود.

در دومین بسته حقوقی گاز، به کشورهای عضو اجازه داده شده بود تا چندین مقام نظارتی در یک کشور عضو تعیین شود که در بسته حقوقی جدید این امکان فراهم نیست. بنابراین، بر اساس قوانین جدید، کشور عضو نمی‌تواند یکی از وظایف نظارت مندرج در قوانین و مقررات را به مقام نظارتی ملی و وظیفه دیگر را به مقام نظارتی دوم آن کشور عضو واگذار کند؛ بلکه همان‌طور که بیان شد، هر کشور عضو تنها می‌تواند مقام نظارتی واحدی داشته باشد که عهده‌دار کلیه وظایف و مسئولیت‌های مندرج در قوانین و مقررات است.^۲

1. The Regulatory Authorities

2. The Unbundling Regime, Interpretative Note on directive 2009/73/EC concerning common rules for the internal market in natural gas, EC staff working paper, official journal of the EU, 2010.

۱.۱.۷. آژانس همکاری ناظران انرژی

به منظور کمک به همکاری بین ناظران ملی و اطمینان از عملکرد درست و یکنواخت بازار انرژی داخلی، اتحادیه اروپا اقدام به تأسیس آژانس همکاری ناظران انرژی^۱ کرد. آژانس مذکور مستقل از کمیسیون، دولت‌ها و شرکت‌های انرژی است و اقدامات زیر را دنبال می‌کند:

۱. تهیه پیش‌نویس دستورالعمل بهره‌برداری از خطوط لوله گاز مرزی؛
۲. بررسی اجرای برنامه‌های توسعه شبکه در سراسر اروپا؛
۳. تصمیم‌گیری درباره مسائل فرامرزی، اگر ناظران ملی نتوانند به توافق برسند یا آن‌ها از آژانس بخواهند مداخله کند؛
۴. نظارت بر عملکرد بازار داخلی از جمله قیمت خرده‌فروشی و حقوق مصرف‌کننده.^۲

۱.۱.۸. همکاری‌های فرامرزی

اپراتورهای سیستم انتقال ملی مسئول انتقال گاز طبیعی در خط لوله و برق در شبکه حمل هستند. با توجه به ماهیت فرامرزی بازار انرژی در اروپا، کشورهای عضو باید در جهت مدیریت مطلوب شبکه‌های اتحادیه اروپا با یکدیگر همکاری کنند. این کار از طریق سازمان اپراتورهای سیستم انتقال برق^۳ و سازمان سیستم انتقال گاز^۴ صورت می‌پذیرد.

این سازمان‌ها با توسعه استانداردها و پیش‌نویس کدهای شبکه، به هماهنگ کردن جریان برق و گاز در سراسر سیستم‌های مختلف انتقال کمک می‌کنند و برنامه‌ریزی سرمایه‌گذاری‌ها در شبکه جدید را هماهنگ می‌سازند و بر توسعه جدید ظرفیت انتقال نظارت می‌کنند. این امر، شامل انتشار یک طرح سرمایه‌گذاری ده‌ساله در سطح اروپا برای کمک به شناسایی شکاف سرمایه‌گذاری در هر دو سال نیز می‌شود.

۱.۲. مقررات کمیسیون در خصوص ساختار هماهنگ تعرفه انتقال گاز

با توجه به مقررات (EC) شماره ۲۰۰۹/۷۱۵ پارلمان اروپا و شورا در تاریخ ۱۳ جولای ۲۰۰۹ درباره شرایط دسترسی به شبکه‌های انتقال گاز طبیعی و لغو مقررات (EC) شماره ۱۷۷۵/۲۰۰۵ و

1. Agency for the Cooperation of Energy Regulators (ACER)

2. Commission Evaluation of the activities of the Agency for the Cooperation of Energy Regulators (ACER) under article 34 of Regulation (EC) 713/2009, C(2014) 242 final, official journal of the EU, 2014.

3. ENTSO-E

4. ENTSO-G

به‌ویژه ماده (۱۱) ۶ آن، مقررات ۴۶۰/۲۰۱۷ در خصوص لزوم ایجاد کد شبکه در خصوص ساختارهای تعرفه انتقال هماهنگ برای گاز در ۱۶ مارس ۲۰۱۷ به تصویب رسید.

این مقررات کد شبکه‌ای را ایجاد می‌کند که قواعد مربوط به ساختار تعرفه هماهنگ انتقال گاز از جمله قوانین مربوط به روش مرجع قیمت‌گذاری، الزامات مشاوره و انتشار و همچنین محاسبه قیمت‌های ذخیره برای محصولات با ظرفیت استاندارد را شامل می‌شود. این مقررات درباره تمام نقاط ورودی و کلیه نقاط خروجی به شبکه‌های انتقال گاز به استثنای فصل‌های سوم، پنجم و ششم ماده ۲۸، ماده (۲) ۳۱ و (۳) و فصل ۹ اعمال می‌شود که فقط برای نقاط اتصال داخلی به کار می‌رود. فصل‌های سوم، پنجم و ششم ماده ۲۸ و فصل ۹ برای نقاط ورودی از کشورهای ثالث یا نقاط خروجی به کشورهای ثالث یا هر دو مورد در صورتی اعمال می‌شود که مقام نظارتی ملی تصمیم به اعمال مقررات (اتحادیه اروپا) شماره ۴۵۹/۲۰۱۷ در آن نقاط بگیرد.^۱

تعرفه‌ها یا شیوه محاسبه تعرفه‌ها، اعمال شده از سوی اپراتورهای سیستم انتقال و تأیید شده به‌وسیله نهاد نظارتی ملی مطابق با ماده (۶) ۴۱ دستورالعمل ۷۳/۲۰۰۹ EC و همچنین تعرفه‌های منتشر شده مطابق ماده (۱) ۳۲ این دستورالعمل باید شفاف باشد و نیاز به یکپارچگی سیستم و بهبود آن را در نظر بگیرد و هزینه‌های واقعی متحمل شده را منعکس کند؛ در عین حال، شامل بازگشت مناسب سرمایه برای سرمایه‌گذاری انجام شده نیز باشد.

کشورهای عضو ممکن است تصمیم بگیرند که تعرفه‌ها از طریق ترتیبات مبتنی بر بازار مانند مزایده‌ها تعیین شود؛ مشروط بر اینکه چنین تمهیداتی و درآمدهای ناشی از آن از جانب نهاد نظارتی ملی تأیید شود.

تعرفه‌ها برای کاربران شبکه، غیر تبعیض‌آمیز است و به‌طور جداگانه برای هر نقطه ورود به سیستم یا خروج از سیستم انتقال استفاده می‌شود. سازوکارهای تخصیص هزینه و روش تعیین نرخ در خصوص نقاط ورود و خروج باید به تأیید مقامات نظارتی ملی برسد. تعرفه‌های دسترسی به شبکه نباید نقدینگی بازار را محدود سازد و نباید تجارت در مرزهای سیستم‌های انتقال مختلف را از شکل طبیعی خود خارج کند. در مواردی که اختلاف در ساختارهای تعرفه‌ای یا سازوکارهای توازن، تجارت در سیستم‌های انتقال را مختل می‌کند، علی‌رغم ماده (۶) ۴۱

1. Commission Regulation 2017/460 establishing a network code on harmonised transmission tariff structures for gas, Official Journal of the EU, 2017.

دستورالعمل ۷۳/۲۰۰۹ / EC، اپراتورهای سیستم انتقال باید با همکاری نزدیک با مقامات نظارتی ملی ذی‌ربط، به‌طور فعال هم‌گرایی ساختارهای تعرفه‌ای را دنبال کنند.^۱ در موضوع تعرفه انتقال گاز، مباحث پیچیده و متعددی از جمله تعرفه‌ها و خدمات مربوط به انتقال گاز و غیر از انتقال گاز، ارزیابی تخصیص هزینه، قیمت‌گذاری مرجع، قیمت رزرو، قیمت تسویه و ... خارج از حوصله مقاله حاضر مطرح است.

۱.۳. دسترسی طرف‌های ثالث در خصوص اپراتورهای سیستم انتقال

اپراتورهای سیستم انتقال باید اطمینان حاصل کنند که خدمات را به‌صورت غیر تبعیض‌آمیز به همه کاربران شبکه ارائه می‌کنند. همچنین آن‌ها باید مطمئن شوند که خدمات دسترسی طرف‌های ثالث را به‌صورت ثابت و متغیر فراهم می‌آورند و به کاربران شبکه، خدمات کوتاه‌مدت و بلندمدت ارائه می‌کنند. در خصوص ارائه خدمات غیر تبعیض‌آمیز، اپراتورهای سیستم انتقال باید خدمات یکسانی را به مشتریان مختلف تحت شرایط قراردادی برابر، حتی با استفاده از قراردادهای انتقال یکپارچه یا کدهای شبکه مشترک مورد تأیید مقامات صلاحیت‌دار مطابق با رویه مندرج در ماده ۴۱ دستورالعمل EC / ۷۳/۲۰۰۹ ارائه کنند.

در زمان مقتضی خدمات دسترسی کشورهای ثالث با ارائه ضمانت‌های مناسب به کاربران شبکه ارائه می‌شود. این ضمانت‌ها باید متناسب، شفاف و غیر تبعیض‌آمیز باشند و مانعی در جهت ورود به بازار نباشند.

دستورالعمل خدمات دسترسی طرف‌های ثالث مربوط به اپراتورهای سیستم انتقال در ضمیمه (۱) مقررات اتحادیه اروپا شماره ۷۱۵/۲۰۰۹ (EC) مصوب شده که در ادامه به بخشی از این موارد اشاره می‌شود:

۱. اپراتورهای سیستم انتقال باید حداقل یک دوره یک‌روزه، خدمات ثابت یا متغیر ارائه دهند.
۲. قراردادهای حمل‌ونقل هماهنگ‌شده و کدهای شبکه مشترک باید به شکلی طراحی شوند که تجارت و استفاده مجدد از ظرفیت قراردادهای از سوی کاربران شبکه را بدون ممانعت از انتشار ظرفیت تسهیل کند.

1. Regulation 715/2009 of the European Parliament, and Council, Official Journal of the EU, 2009.

۳. درخواست‌های اطلاعات که نیاز به هزینه‌های فوق‌العاده یا بیش‌ازحد از جمله مطالعات امکان‌سنجی دارند، ممکن است به‌طور جداگانه حساب شود؛ مشروط بر اینکه هزینه‌های آن به‌درستی اثبات شود.

۴. اپراتورهای سیستم انتقال باید با سایر اپراتورهای سیستم انتقال در نگهداری شبکه‌های مربوطه به‌منظور به حداقل رساندن هرگونه اختلال در ارائه خدمات انتقال به کاربران شبکه و اپراتورهای سیستم انتقال در مناطق دیگر و به‌منظور اطمینان از منافع برابر و امنیت عرضه همکاری کنند.

۵. اپراتورهای سیستم انتقال باید حداقل سالانه، در مهلت از پیش تعیین‌شده، کلیه برنامه‌ها و طرح‌های نگهداری از شبکه را که ممکن است بر حقوق کاربران شبکه از قراردادهای حمل‌ونقل و اطلاعات بهره‌برداری مربوطه تأثیر بگذارد، منتشر کنند. این امر شامل انتشار فوری و بدون تبعیض هرگونه تغییر در دوره‌های نگهداری برنامه‌ریزی‌شده و اطلاع‌رسانی در خصوص تعمیر و نگهداری‌های غیرمترقبه است. طی دوره نگهداری، اپراتورهای سیستم انتقال اطلاعات باید به‌طور مرتب اطلاعات به‌روز شده درباره جزئیات و مدت مورد انتظار و تأثیر تعمیر و نگهداری را منتشر کنند.

۱.۴. دسترسی طرف ثالث به تسهیلات و امکانات ذخیره‌سازی گاز

در بسته حقوقی سوم گاز و مقررات گاز اتحادیه اروپا اصلاحاتی درباره بسته حقوقی و مقررات قبلی در خصوص دسترسی طرف ثالث به مخازن ذخیره‌سازی صورت گرفته است. ماده ۳۳ بسته حقوقی گاز، کشورهای عضو را ملزم کرده تا معیارهایی در خصوص رژیم دسترسی به مخازن ذخیره‌سازی تعریف و منتشر کنند. علاوه بر آن، ماده ۱۵ بسته حقوقی، اپراتورهای سیستم ذخیره‌سازی را ملزم کرده تا حداقل از نظر حقوقی و عملکردی جدا و مستقل باشند و نهایتاً اینکه مواد ۱۵، ۱۷، ۱۹، ۲۰ و ۲۲ مقررات گاز اتحادیه اروپا استانداردهای حقوقی تعهدآوری را برای خدمات دسترسی طرف ثالث، تخصیص ظرفیت، مدیریت تراکم و شفافیت در تسهیلات ذخیره‌سازی تدوین کرده است.

وظایف اپراتورهای سیستم انتقال که در ماده (۴) بسته حقوقی بیان شده، عبارت است از مسئولیت بهره‌برداری، اطمینان از نگهداری سیستم انتقال و در صورت نیاز، توسعه سیستم انتقال

و ارتباط با سایر سیستم‌ها، اطمینان از توانایی بلندمدت سیستم در برآورده کردن تقاضای معقول برای حمل و نقل گاز. در میان این وظایف، فقط اپراتور سیستم انتقال گاز به‌طور معقول نیازمند استفاده از گاز ذخیره‌سازی شده است، زیرا اپراتور سیستم انتقال نیازمند این امکانات ذخیره‌سازی در جهت اطمینان از ثبات و امنیت سیستم است؛ مثلاً، اپراتور سیستم انتقال باید اطمینان حاصل کند که رفتار مشتریان و حمل‌کنندگان منجر به کاهش فشار گاز نخواهد شد که می‌تواند مانعی در جهت عملکرد صحیح شبکه و اختلال در عرضه شود. این بدین معنا است که علاوه بر وظایف فوق‌الذکر، حفظ و نگهداری ثبات سیستم از جمله تدارک انرژی مورد نیاز برای انجام وظایف محوله را باید جزو وظایف اپراتور سیستم انتقال تلقی کرد.

همان‌طور که ذکر شد، ماده (۹) ۲ اجازه ایجاد امکانات ذخیره‌سازی منحصراً جهت استفاده اپراتور سیستم انتقال را فراهم کرده است، ولی تخصیص بخشی از امکانات ذخیره‌سازی که با هدف تولید فراهم شده، جهت استفاده اپراتورهای سیستم انتقال ممنوع است و در واقع، سیاست همه یا هیچ را در پیش گرفته است؛ یا تمام امکانات منحصراً به اپراتور سیستم انتقال تعلق دار یا امکانات ذخیره‌سازی متعلق به تولید است.^۱

۲. قوانین و مقررات ایران

حضور فعال ایران در بازارهای جهانی گاز و کسب شرکای تجاری در این زمینه می‌تواند به توسعه سهم ایران از این تجارت در نقاط دیگر جهان چه در زمینه تجارت گاز طبیعی از طریق خط لوله و چه از طریق مبادلات از طریق گاز طبیعی مابعد شده (ال. ان. جی) کمک کند و سبب پررنگ‌تر شدن نقش صنعت گاز ایران و به تبع آن، افزایش قدرت دیپلماسی کشور در عرصه جهانی شود.

بر همین اساس، شرکت ملی نفت ایران با توجه به ذخایر عظیم هیدروکربوری به‌ویژه گاز طبیعی، در راستای تثبیت حضور فعال در بازار تجارت جهانی گاز، در سال ۱۳۸۱ اقدام به تأسیس شرکت ملی صادرات گاز ایران با مأموریت توسعه پروژه‌های صادرات گاز طبیعی کرد که اهم

1. Commission Staff Working Paper Interpretative Note on Directive 2009/73/EC concerning common rules for the internal market in natural gas, Third-party Access to Storage, official journal of the EU, 2010.

فعالیت‌های این شرکت، برنامه‌ریزی، بازاریابی و مذاکره جهت عقد قراردادهای تجارت گاز و توسعه سرمایه‌گذاری در زمینه‌های مرتبط با این صنعت در ایران و جهان است.^۱

در اواخر سال ۱۳۹۵ اعلام شد که شرکت ملی صادرات گاز منحل می‌شود و به صورت مدیریتی در زیرمجموعه شرکت ملی نفت ایران قرار می‌گیرد. البته، بخش صادرات گاز با لوله، در زیرمجموعه شرکت ملی گاز جای می‌گیرد. از نظرگاه وظیفه، کل وظایف مربوط به ال. ان. جی در شرکت ملی نفت ایران باقی می‌ماند و وظایف مربوط به صادرات گاز با خط لوله شامل واردات، صادرات یا معاوضه گاز همراه با مدارک و اسناد مربوطه به شرکت ملی گاز ایران منتقل می‌شود و از این پس، دیگر شرکت ملی نفت ایران در این امور دخالت و ورود مستقیم نمی‌کند. البته، مواردی که صادرات گاز مستقیماً با خط لوله از منابع تولیدی در دریا صورت گرفته یا مواردی که طبق قرارداد تولید گاز، صادرات گاز، الزاماً بخشی از زنجیره تولید از بالادستی تا مصرف باشد، از شمول این بند مستثنا است. همچنین قرارداد صادرات گاز به عمان کماکان از طریق شرکت ملی نفت ایران پیگیری می‌شود.^۲

قوانین مربوط به صادرات گاز ایران عمدتاً در اسناد بالادستی نظام دیده می‌شود. در سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران درباره «انرژی» مصوب ۱۳۷۷/۱۰/۲۳ به افزایش ظرفیت تولید گاز، متناسب با حجم ذخایر کشور به منظور تأمین مصرف داخلی و حداکثر جایگزینی با فرآورده‌های نفتی و بهره‌برداری از موقعیت منطقه‌ای و جغرافیایی کشور برای خریدوفروش و فراوری و پالایش و معاوضه و انتقال نفت و گاز منطقه به بازارهای داخلی و جهان مورد تأکید قرار گرفته است.^۳

بر اساس چشم‌انداز (افق ۱۴۰۴)، اهداف عمده شرکت ملی گاز ایران، قرار گرفتن در رتبه سوم تولیدکنندگان جهانی گاز طبیعی، کسب سهمی معادل هشت تا ده درصد از تجارت جهانی و کسب رتبه اول فناوری گاز در منطقه تعریف شده است. همچنین، در اهداف استراتژیک شرکت گاز، افزایش صادرات گاز طبیعی به بازارهای منطقه‌ای و بین‌المللی با استفاده از خطوط لوله و

1. <http://www.nigec.ir/portal/home/?generaltext/>

2. <https://www.khabaronline.ir/news/>

3. <http://www.nigc.ir/index.aspx?siteid=1&fkeyid=&siteid=1&pageid=204>

سایر روش‌ها، همکاری با کشورهای منطقه در تمام اجزای زنجیره تأمین گاز طبیعی و تجارت و ترانزیت گاز و تأثیرگذاری بر تجارت گاز در منطقه تأکید شده است.^۱

در مأموریت شرکت گاز بیان شده که شرکت ملی گاز ایران تلاش خواهد کرد با ایجاد مزیت‌های رقابتی و بهره‌گیری از موقعیت ژئوپولیتیک کشور حضور فعالی در فرصت‌های مناسب تجارت جهانی گاز داشته باشد. همچنین، در ماده ۱۳ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ابلاغی بهمن ۱۳۹۲ در جهت مقابله با ضربه‌پذیری درآمد حاصل از صادرات نفت و گاز از طریق انتخاب مشتریان راهبردی، ایجاد تنوع در روش‌های فروش، مشارکت دادن بخش خصوصی در فروش، افزایش صادرات گاز، افزایش صادرات برق، افزایش صادرات پتروشیمی، افزایش صادرات فرآورده‌های نفتی و در ماده ۱۴ افزایش ذخایر راهبردی نفت و گاز کشور به‌منظور اثرگذاری بر بازار جهانی نفت و گاز و تأکید بر حفظ و توسعه ظرفیت‌های تولید نفت و گاز، به‌ویژه در میدان‌های مشترک تأکید شده است.^۲

ماده ۴۸ قانون برنامه پنج‌ساله ششم (۱۴۰۰-۱۳۹۶) توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایران به موضوع انرژی پرداخته است. بر اساس بند ج ماده ۴۸، وزارت نفت موظف شده است تمهیدات لازم را برای استفاده از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های شرکت‌های بخش خصوصی و تعاونی و نهادهای عمومی غیردولتی برای سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های اکتشاف، تولید و بهره‌برداری (نه مالکیت) میدان‌های نفت و گاز به‌ویژه میدان‌های مشترک در چارچوب سیاست‌های کلی اصل چهل‌وچهار قانون اساسی به عمل آورد. همچنین وزارت نفت موظف است ذخایر راهبردی نفت و گاز را به‌منظور اثرگذاری بر بازار جهانی نفت و گاز با تأکید بر حفظ و توسعه ظرفیت‌های تولید نفت و گاز به‌ویژه در میدان‌های مشترک تا پایان سال اول اجرای قانون برنامه افزایش دهد.^۳

1. <http://www.nigc.ir/index.aspx?siteid=1&fkeyid=&siteid=1&pageid=204>.

2. <http://www.maslahat.ir/index.jsp?siteid=3&fkeyid=&siteid=3&pageid=583>.

3. <https://lorestan.mporg.ir/FileSystem/View/File.aspx?FileId=79da6f57-b4d3-40d2-8efb-6040e46eb870>

۳. الزامات حقوقی

در مقاله حاضر، به دنبال پاسخ‌گویی به این سؤال اصلی هستیم که اگر شرایط فنی، اقتصادی، سیاسی و ... جهت صادرات گاز به بازار گاز اتحادیه اروپا فراهم باشد، چه الزامات حقوقی برای ورود ایران به بازار گاز اتحادیه اروپا وجود دارد.

جدا بودن تأمین‌کنندگان انرژی از بهره‌برداران از شبکه انتقال انرژی یکی از این الزامات است. بر اساس قوانین اروپا، در صورتی که شرکتی در بهره‌برداری از شبکه انتقال انرژی فعالیت کند و هم‌زمان تولیدکننده یا فروشنده انرژی نیز باشد، ممکن است مانعی در رقابت عادلانه در بازار و افزایش قیمت برای مصرف‌کنندگان باشد. بر اساس بسته سوم حقوقی اتحادیه اروپا، جدایی عرضه از بهره‌برداری از شبکه انتقال با توجه به ترجیح هر یک از کشورهای عضو به یکی از سه روش جدایی مالکیت، اپراتور سیستم مستقل و اپراتور سیستم انتقال مستقل باید محقق شود.

بسته سوم انرژی اتحادیه اروپا، جدایی ساختاری بین فعالیت‌های اپراتور سیستم انتقال از یک سو و فعالیت‌های تولید و عرضه گاز از سوی دیگر را با هدف اجتناب از تضاد منافع، استقلال اپراتورهای سیستم انتقال گاز در تصمیم‌گیری، اطمینان از شفافیت و نبود تبعیض در استفاده‌کنندگان از شبکه انتقال ارائه کرده است.

تفکیک فعالیت‌ها به این معناست که تعرفه انتقال، توزیع و تأمین باید برای هر فعالیتی جداگانه محاسبه شود. از طرف کمیسیون اروپا الزامی جدی وجود دارد تا از انتقال تعرفه‌های تنظیم‌شده گاز به مصرف‌کنندگان نهایی جلوگیری به عمل آید و صرفاً تعرفه‌های حمل‌ونقل گاز (انتقال و توزیع) و تعرفه‌های ذخیره‌سازی تنظیم شود. الزامات مربوط به تعرفه‌های تعیین‌شده به‌طور مفصل در مقررات شماره ۲۰۰۹/۷۱۵ پارلمان اروپا و شورا به تاریخ ۱۳ ژوئیه ۲۰۰۹ در خصوص شرایط دسترسی به شبکه‌های انتقال گاز طبیعی شرح داده شده است. ماده ۱۳، مقررات الزامات مربوط به تعرفه‌های دسترسی به شبکه‌ها را تعیین می‌کند. ضروری است که تعرفه‌های انتقال و توزیع گاز شفاف باشد و به نیازمندی‌های لازم جهت یکپارچگی سیستم و بهبود آن توجه کند و همچنین قیمت واقعی را انعکاس دهد.

هنگام طراحی روش تعرفه‌ای، باید اصول اساسی قیمت‌گذاری گاز شامل کارایی اقتصادی، جبران هزینه، سادگی و شفافیت، عدم تبعیض، مقرون‌به‌صرفه بودن و پذیرش سیاسی مدنظر قرار گیرد.

اگرچه همه کشورهای اصول قیمت‌گذاری فوق‌الذکر را مدنظر قرار دادند، کشورهای عضو اتحادیه اروپا با توجه به پیش‌زمینه کلی ارائه‌شده در بسته حقوقی بازار گاز، ساختارهای تعرفه‌ای مختلفی را توسعه داده‌اند. این تفاوت‌ها از انتخاب مدل کلی تعرفه یا طیف وسیعی از کالاهایی که به بازار ارائه می‌شود گرفته تا اصول تعیین و قیمت‌گذاری محصولات موردی را شامل می‌شود.

همچنین، دو رویکرد متفاوت در خصوص تنظیم قیمت گاز وجود دارد: قانون نرخ بازده^۱ (یا هزینه به‌علاوه درصد به‌خصوصی از سود^۲) و قانون تشویقی^۳ (حداکثر قیمت^۴ یا حداکثر درآمد^۵). بر اساس قانون نرخ بازده، ناظر میزان درآمد مجاز را برای شرکت تعیین می‌کند؛ به‌گونه‌ای که هزینه‌های معقول بهره‌برداری را تحت پوشش قرار دهد. علاوه بر آن، بازگشت سرمایه (دارایی‌های) لازم برای ارائه خدمات تعیین‌شده را به همراه داشته باشد. بر اساس قانون حداکثر درآمد، درآمدی که شرکت ممکن است به دست آورد، از قبل (معمولاً برای سه، چهار یا پنج سال) تعیین می‌شود و شرکت ممکن است از هرگونه صرفه‌جویی در هزینه‌ها در طول دوره نظارتی بهره‌مند شود. به همین ترتیب، قانون حداکثر قیمت به این معنا است که حداکثر قیمت برای یک دوره ثابت سه تا پنج‌ساله تعیین می‌شود و شرکت برای کاهش هزینه‌های خود و بهبود کارایی تشویق می‌شود. برای دوره بعدی کنترل قیمت، درآمدها یا قیمت‌ها بر اساس هزینه‌های شرکت و نرخ بازگشت مجدداً محاسبه می‌شود. در اتحادیه اروپا اکثریت بزرگی از کشورها برای محاسبه تعرفه‌های انتقال و توزیع از اصول قیمت‌گذاری تشویقی (حداکثر قیمت یا حداکثر درآمد) استفاده می‌کنند.^۶

در ماده ۳۳ بسته حقوقی گاز، کشورهای عضو ملزم شده‌اند تا معیارهایی را در خصوص رژیم دسترسی به مخازن ذخیره‌سازی تعریف و منتشر کنند. در مواد ۱۵، ۱۷، ۱۹، ۲۰ و ۲۲ مقررات گاز اتحادیه اروپا استانداردهای حقوقی تعهدآوری برای خدمات دسترسی طرف ثالث، تخصیص ظرفیت، مدیریت تراکم و شفافیت در تسهیلات ذخیره‌سازی تدوین شده است؛ لذا کشورهای

1. rate of return regulation
 2. Cost Plus
 3. Incentive regulation
 4. price caps
 5. revenue caps
 6. <http://www.inogate.org/documents/Gas%20pricing.pdf>.

ثالثی که می‌خواهند از مخازن ذخیره‌سازی موجود در اتحادیه اروپا استفاده کنند، باید این قوانین را در نظر داشته باشند.

مقررات EC/۷۱۵/۲۰۰۹ با هدف تنظیم قوانین غیر تبعیض‌آمیز برای شرایط دسترسی به سیستم‌های انتقال گاز طبیعی با در نظر گرفتن ویژگی‌های خاص بازارهای ملی و منطقه‌ای با هدف اطمینان از عملکرد صحیح بازار داخلی گاز، تنظیم قوانین غیر تبعیض‌آمیز در خصوص شرایط دسترسی به امکانات LNG و تأسیسات ذخیره‌سازی با در نظر گرفتن ویژگی‌های خاص بازارهای ملی و منطقه‌ای و تسهیل ظهور بازار عمده‌فروشی با عملکرد خوب و شفاف با سطح بالایی امنیت در عرضه گاز و تهیه سازوکارهایی برای هماهنگی قوانین دسترسی به شبکه برای مبادلات مرزی در گاز تهیه و به تصویب رسید.

ماده ۱۴ مقررات EC/۷۱۵/۲۰۰۹ و ضمیمه شماره (۱) این مقررات به موضوع دسترسی اشخاص ثالث به شبکه انتقال می‌پردازد. اپراتورهای سیستم انتقال باید اطمینان حاصل کنند که خدمات غیر تبعیض‌آمیزی را برای تمام استفاده‌کنندگان از شبکه از جمله اشخاص ثالث فراهم می‌کنند. بر این اساس، اپراتورهای سیستم انتقال باید خدمات دائمی یا موقت حداقل برای بازه زمانی یک روز ارائه و قراردادهای حمل‌ونقل هماهنگ و کدهای شبکه مشترک را به طریقی طراحی کنند که تجارت و استفاده مجدد از ظرفیت از سوی کاربران شبکه بدون هیچ‌گونه مانعی در آزادسازی ظرفیت شبکه تسهیل شود. همچنین، اپراتورهای سیستم انتقال باید حداقل سالانه، با مهلت از پیش تعیین شده، کلیه دوره‌های برنامه‌ریزی شده جهت تعمیر و نگهداری از شبکه را که ممکن است بر حقوق کاربران شبکه در قراردادهای انتقال تأثیر بگذارد، منتشر کنند.^۱

بسته سوم حقوقی گاز اتحادیه اروپا موضوعات مربوط به انتقال گاز از کشورهای ثالث به اتحادیه اروپا را نیز شامل می‌شود، اما این قضیه مبهم است و می‌توان به‌گونه‌ای تفسیر کرد که خطوط لوله گاز از این کشورها تحت پوشش مقررات انرژی اتحادیه اروپا قرار نگیرد و باعث سوءاستفاده شود.

همان‌طور که بیان شد، بسته سوم حقوقی گاز، اتصال خطوط لوله سیستم انتقال گاز در کشورهای عضو با کشورهای ثالث را به‌صورت شفاف و روشن بیان نکرده است. این مسئله منجر

1. Regulation (EC) No 715/2009 of the European Parliament and of the Council on conditions for access to the natural gas transmission networks and repealing Regulation (EC) No 1775/2005, Official Journal of the European Union, 2009

به بروز اختلاف و مشاجره سیاسی درباره اعمال این قوانین در خصوص خطوط لوله جدید انتقال گاز روسیه به اتحادیه اروپا شد. طرف‌های درگیر تمایل دارند از اجرای قوانین سخت‌گیرانه اتحادیه اروپا درباره این خطوط لوله اجتناب کنند. مثلاً، در سال ۲۰۱۴ دولت بلغارستان قانونی را به تصویب رساند که بر اساس آن، بخشی از ۶۰ کیلومتر خط لوله انتقال گاز South Stream از روسیه تا نقطه اتصال به شبکه بلغارستان در ساحل آن کشور را «خط لوله گاز دریایی» در نظر گرفته و این خط لوله را از شمول قانون اتحادیه اروپا مستثنا کرده است. شرکت گازپروم روسیه نیز مدعی استثنا شدن خطوط لوله Nord Stream 1 (NS1) و Nord Stream 2 (NS2) از شمول قوانین اتحادیه اروپا بود و این خطوط را خطوط لوله دریایی نامیده است.^۱

ماه جولای ۲۰۱۹، سند اصلاحیه بسته سوم حقوقی پیشنهادی کمیسیون اروپا به تصویب رسید. این سند در واقع، شامل قوانین اساسی در خصوص خطوط انتقال گاز است که دو یا چند کشور عضو را به خطوط لوله گاز به/ از کشورهای ثالث متصل می‌کنند. سند اصلاحیه می‌کوشد بسیاری از مقررات اصلی دستورالعمل گاز را درباره خطوط لوله ورودی اتحادیه اروپا از کشورهای ثالث، خطوط لوله موجود و آینده تا مرزهای قانونی اتحادیه اروپا (از جمله آب‌های سرزمینی و مناطق اقتصادی انحصاری) اعمال کند و بر آن‌ها تأثیر بگذارد.

1. <https://www.energycentral.com/c/ec/gas-directive-and-its-application-eu-third-country-pipelines>

نتیجه‌گیری

بسته حقوقی سوم بازار انرژی اتحادیه اروپا با هدف بهبود عملکرد بازار انرژی داخلی و برطرف کردن مشکلات ساختاری موجود تهیه شد. این بسته، پنج مقوله اصلی تفکیک و جدایی عرضه‌کنندگان انرژی از بهره‌برداران انرژی، تقویت استقلال ناظران، ایجاد آژانس همکاری‌های ناظران انرژی، همکاری‌های فرامرزی بین اپراتورهای سیستم انتقال و ایجاد شبکه‌هایی در اروپا برای اپراتورهای سیستم انتقال و افزایش شفافیت در بازار خرده‌فروشی را مدنظر قرار داده است.

بسته سوم انرژی اتحادیه اروپا، جدایی ساختاری بین فعالیت‌های اپراتور سیستم انتقال از یک سو و فعالیت‌های تولید و عرضه گاز از سوی دیگر را با هدف اجتناب از تضاد منافع، استقلال اپراتورهای سیستم انتقال گاز در تصمیم‌گیری، اطمینان از شفافیت و عدم وجود تبعیض در استفاده‌کنندگان از شبکه انتقال ارائه کرده است. قوانین مربوط به جدایی سیستم انتقال گاز در بسته حقوقی دوم گاز ۲۰۰۳ نیز ذکر شده بود؛ لیکن منجر به جدایی مؤثری نشد. بنابراین، در بسته حقوقی سوم ۲۰۰۹ سه (۳) مدل جدایی مالکیت، مدل اپراتور سیستم مستقل و مدل اپراتور انتقال گاز مستقل پیش‌بینی شده است.

در بسته حقوقی سوم گاز و مقررات گاز اتحادیه اروپا، اصلاحاتی نسبت به بسته حقوقی و مقررات قبلی در خصوص دسترسی طرف ثالث به مخازن ذخیره‌سازی صورت گرفته است. ماده ۳۳ بسته حقوقی گاز، کشورهای عضو را ملزم کرده تا معیارهایی در خصوص رژیم دسترسی به مخازن ذخیره‌سازی تعریف و منتشر کنند. علاوه بر آن، ماده ۱۵ بسته حقوقی، اپراتورهای سیستم ذخیره‌سازی را ملزم کرده تا حداقل از نظر حقوقی و عملکردی جدا و مستقل باشند و نهایتاً اینکه مواد ۱۵، ۱۷، ۱۹، ۲۰ و ۲۲ مقررات گاز اتحادیه اروپا، استانداردهای حقوقی تعهدآوری را برای خدمات دسترسی طرف ثالث، تخصیص ظرفیت، مدیریت تراکم و شفافیت در تسهیلات ذخیره‌سازی تدوین کرده‌اند.

از طرفی، در کشورمان مقررات بالادستی نظام شامل سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران در خصوص نفت و گاز، چشم‌انداز و اهداف استراتژیک شرکت ملی گاز ایران در افق ۱۴۰۴، بیانیه مأموریت شرکت ملی گاز ایران، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و برنامه‌های پنج‌ساله فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی بحث صادرات گاز را همچون یکی از محورهای کلیدی توسعه پایدار بیان کرده‌اند. ولی قانون، مقررات و دستورالعمل حقوقی خاصی جهت صادرات گاز

در کشور وجود ندارد و با توجه به پیچیدگی دستورالعمل‌های حقوقی بازار گاز اتحادیه اروپا، لزوم تهیه و تدوین قوانین و دستورالعمل‌های حقوقی جامع و کامل احساس می‌شود.

با تصویب اصلاحیه بسته سوم حقوقی و نص صریح مفاد آن، قوانین مربوط به بسته حقوقی سوم گاز درباره حق دسترسی شخص ثالث به شبکه، تنظیم تعرفه، جدایی مالکیت و شفافیت کاملاً در خصوص خطوط لوله بین اتحادیه اروپا و کشورهای ثالث از جمله روسیه و ایران برای خطوط لوله انتقال گاز تا مرزهای اتحادیه اروپا (از جمله آب‌های سرزمینی و مناطق اقتصادی انحصاری) اعمال می‌شود که باید در تدوین دستورالعمل‌های حقوقی کشورمان در خصوص صادرات گاز به اتحادیه اروپا مدنظر قرار گیرد.

الزام به رعایت قوانین مربوط به سه مقوله حق دسترسی شخص ثالث به شبکه، تنظیم تعرفه، جدایی مالکیت و شفافیت در خصوص خطوط موجود اتحادیه اروپا نیز باید اعمال شود. کشورهای عضو موظف شدند کلیه اقدامات مناسب را برای رفع ناسازگاری موافقت‌نامه‌های بین دولتی موجود مابین کشورهای عضو و کشورهای ثالث به عمل بیاورند و در زمان ممکن حتی در خصوص فسخ موافقت‌نامه‌های بین دولتی اقدام کنند.

پیشنهاد می‌شود کشورهای ثالثی که قصد ورود به بازار گاز اتحادیه اروپا را دارند، باید قوانین داخلی خود را با سه قانون فوق‌الذکر تطبیق دهند و در صورت وجود مغایرت در قوانین، در خصوص بازنگری و اصلاح قوانین اقدام لازم را به عمل آورند.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

مقاله‌ها:

۱. امیری، علی؛ کرمی، افشین؛ تحلیل روابط سیاسی ایران و روسیه در عرصه بازار گاز اروپا، مطالعات اوراسیای مرکزی، بهار و تابستان ۱۳۹۶، ص ۱۸.
۲. جعفرزاده، امیر؛ شاکری، عباس؛ مؤمنی، فرشاد؛ عبدلی، قهرمان؛ تحلیل همکاری میان ایران و ترکمنستان در صادرات گاز به اروپا از طریق خط لوله نوباکو: چارچوب نظریه بازی همکارانه، پژوهش‌نامه اقتصاد انرژی ایران، شماره ۱۲، پاییز ۱۳۹۳، ص ۱۱۷.
۳. جعفرزاده، امید، «سیاست‌های بهینه صادرات گاز در بازار گاز اروپا - آسیا با توجه به خط لوله صلح با رویکرد تئوری بازی‌ها»، پایان‌نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۸۹.
۴. سازمند، بهاره؛ شمس، سعیده، جایگاه منابع انرژی دریای خزر در راهبرد آسیای مرکزی و قفقازی اتحادیه اروپا، فصلنامه مطالعات اوراسیای مرکزی و قفقاز، شماره ۲، پاییز و زمستان ۱۳۹۴.
۵. سعیده، وثوقی؛ زارعی هدک، معصومه؛ زارعی هدک، محمد، راهبرد متقابل انرژی در روابط روسیه و اتحادیه اروپا، فصلنامه مطالعات اوراسیای مرکزی و قفقاز، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۴.
۶. صیادی، محمد؛ خداپرست، یونس، الزامات تحقق سیاست‌های برنامه ششم توسعه در بخش بالادستی صنعت نفت و گاز، مجله اکتشاف و تولید نفت و گاز، شماره ۱۴۸، ص ۲۹.

ب) منابع انگلیسی

Articles

7. Hancher, Leigh & Marhold, Anna, "A common EU framework regulating import pipelines for gas? Exploring the Commission's proposal to amend the 2009 Gas Directive", *Journal of Energy & Natural Resources Law*, 2019.

8. Petrash, Jeffrey M., “Long-term Natural Gas Contracts: Dead, Dying, or Merely resting”, *Energy law Journal*, 2006.

Documents

9. Commission Staff Working Document Ownership Unbundling, the Commission’s practice in assessing the presence of a Conflict of Interests including in case of financial investors, European Commission, SWD(2013) 177 final, Brussels, 8.5.2013.
10. Commission staff working paper on certification of Transmission System Operators of networks for electricity and natural gas in the European Union, SEC(2011) 1095 final, Brussels, 21.9.2011.
11. Commission staff working paper Interpretative Note on Directive 2009/72/EC concerning common rules for the internal market in Electricity and directive 2009/73/EC concerning common rules for the internal market in natural gas, Brussels, 22 January 2010.
12. Commission Evaluation of the activities of the Agency for the Cooperation of Energy Regulations (ACER) under article 34 of Regulation (EC) 713/2009, C(2014) 242 final, Brussels, 22.1.2014.
13. COMMISSION STAFF WORKING PAPER on the Possibility of Neighboring Countries and their Transmission System Operators to Participate in ACER and in the ENTSOs, Brussels, 2011.
14. Commission Staff Working Paper Interpretive note on Directive 2009/73/EC concerning common rules for the International market in natural Gas, retail markets, European Commission, Brussels, 2010.
15. Regulation (EC) No 715/2009 of the European Parliament and of the Council on conditions for access to the natural gas transmission networks and repealing Regulation (EC) No 1775/2005, Official Journal of the European Union, 2009.
16. The Unbundling Regime, Interpretative Note on Directive 2009/72/EC concerning common rules for the internal market in Electricity and directive 2009/73/EC concerning common rules for the internal market in natural gas, European Commission staff working paper, Brussels, 22 January 2010.
17. The Unbundling Regime, Interpretative Note on Directive 2009/72/EC concerning common rules for the internal market in Electricity and directive 2009/73/EC concerning common rules for the internal market in

natural gas, European Commission staff working paper, Brussels, 22 January 2010.

18. Interpretative Note on Directive 2009/73/EC concerning common rules for the internal market in natural gas, Third-party access to Storage Facilities, European Commission, Brussels, 22 January 2010.
19. Commission Regulation 2017/460 establishing a network code on harmonised transmission tariff structures for gas, Official Journal of the EU, 2017.

Web Sites

20. <http://www.nigec.ir/portal/home/?generaltext /171069/171499/172654/>
21. <https://www.khabaronline.ir/news/622507/> .
22. <http://www.maslahat.ir/index.jsp?siteid=3&fkeyid=&siteid=3&pageid=516>.
23. <http://www.nigc.ir/index.aspx?siteid=1&fkeyid=&siteid=1&pageid=204>.
24. <http://www.maslahat.ir/index.jsp?siteid=3&fkeyid=&siteid=3&pageid=583>.
25. <https://www.mporg.ir/FileSystem/View/File.aspx?FileId=f4afa150-ee8b-4237-b169-f16f8b2c532b>.
26. <https://www.energycentral.com/c/ec/gas-directive-and-its-application-eu-third-country-pipelines>, 16 Nov. 2019.
27. <http://www.inogate.org/documents/Gas%20pricing.pdf>.
28. IEA, (2019), international Energy Agency, www.iea.org/weo
29. Agora Energiewende (2018) - Agora Energiewende (2018) 'Energiewende2030: The Big Picture. Megatrends, Targets, Strategies and a 10-Point Agenda for the Second Phase of Germany's Energy Transition' https://www.agora-energiewende.de/fileadmin2/Projekte/2017/Big_Picture/134_Big-Picture_EN_WEB.pdf
30. <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/94202?keyword>
31. <https://lorestan.mporg.ir/FileSystem/View/File.aspx?FileId=79da6f57-b4d3-40d2-8efb-6040e46eb870>
32. <http://pubdocs.worldbank.org/en/887251581002821897/Revised-2014-2018-flare-volumes-estimates.pdf>
33. <https://lorestan.mporg.ir/FileSystem/View/File.aspx?FileId=79da6f57-b4d3-40d2-8efb-6040e46eb870>
34. <http://pep.moe.gov.ir/>
35. <https://lorestan.mporg.ir/FileSystem/View/File.aspx?FileId=79da6f57-b4d3-40d2-8efb-6040e46eb870>

